

ПАРЛАМЕНТЫН ГИШҮҮНД ХАРИУЦЛАГА ТООЦОХ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ: БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА

Харьцуулсан судалгаа

Судалгааны код: СТ-18/203

Агуулга

1. Нэг. Парламентын гишүүний парламентын хуралдаанд оролцох үүрэг, сахилга, ёс зүйн зөрчил гаргасан гишүүнд хүлээлгэх хариуцлага, хариуцлага ногдуулах эрх бүхий субъект

1.1. Парламентын гишүүдийн чуулганы хуралдаанд оролцох үүрэг

- Ирцтэй холбоотой шийтгэлүүд (санхүүгийн торгууль)
- Бусад шийтгэлүүд
- Шийтгэл ногдуулах эрх бүхий субъект

1.2. Парламентын гишүүний сахилга бат

- Сануулах, донгодох, хуралдаанд оролцох эрхийг хасах шийтгэл
- Нэмэлт шийтгэлүүд
- Шийтгэл ногдуулах эрх бүхий субъект

1.3. Парламентын гишүүний ёс зүйн дүрэм

- Их Британи загварын ёс зүйн дүрэм
- Бусад хувилбарууд
- Ёс зүйн дүрэм зөрчигсдөд хүлээлгэх хариуцлага

2. Гадаадын зарим улсын парламентын гишүүнд хүлээлгэх хариуцлагын эрх зүйн зохицуулалт

- Франц
- Болгар
- Словак

Ашигласан материал

Судалгааны агуулга

Дэлхийн ихэнх улсын парламентад парламентын гишүүн нэгдсэн чуулган болон байнгын хорооны хуралдаанд биечлэн оролцохыг журамласан хуулийн зохицуулалттай байна. Үүнийг зарим орнууд Үндсэн хууль болон бусад хуулиар зохицуулсан байдаг бол ихэнх парламентын хувьд дэг, үйл ажиллагааны дүрмээр зохицуулдаг. Зөрчил гаргасан парламентын гишүүнд ногдуулах хариуцлагын төрлүүд болон хариуцлага тооцох механизм нь улс орнуудын хувьд харилцан адилгүй байна.

Судалгааны үр дүнгийн тойм

Дэлхийн ихэнх улсын парламентад парламентын гишүүн нэгдсэн чуулган болон байнгын хорооны хуралдаанд биечлэн оролцохыг журамласан хуулийн зохицуулалттай байна. Үүнийг зарим орнууд Үндсэн хууль болон бусад хуулиар зохицуулсан байдаг бол ихэнх парламентын хувьд дэг, үйл ажиллагааны дүрмээр зохицуулдаг. Зөрчил гаргасан парламентын гишүүнд ногдуулах хариуцлагын төрлүүд болон хариуцлага тооцох механизм нь улс орнуудын хувьд харилцан адилгүй байна.

Парламентын дэг болон ёс зүйн дүрэм зөрчсөн парламентын гишүүдэд хүлээлгэх хариуцлагыг дараахь төрлүүдэд авч үзнэ.

Санхүүгийн торгууль:	- Цалингийн тодорхой хувь хэмжээгээр суутгах (парламентын чуулганы хуралдааныг тасалсан гишүүдийн);
	- санхүүгийн торгууль ногдуулах (зөвхөн нэгдсэн чуулганы хуралдааны санал хураалтад оролцоогүй, хуралдааныг тасалсан гишүүдэд);
	- тогтоосон хэмжээгээр мөнгөн торгууль ногдуулах.
Сахилгын шийтгэл:	- Гишүүний бүрэн эрхийг түр хугацаагаар түдгэлзүүлэх;
	- гишүүний бүрэн эрхийг хэсэгчлэн түдгэлзүүлэх;
	- гишүүнийг эгүүлэн татах зохицуулалт;
	- гишүүнийг огцруулах.
Бусад төрлийн хариуцлагын механизм:	- гишүүдийн ирцийн мэдээг хэвлэн нийтлэх;
	- хуралдааны тэмдэглэлээр шаардлага тавих;
	- парламентын зарим үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг нь хасах;
	- гишүүнийг чуулганы болон байнгын хорооны хуралдаанд албадан ирүүлэх;
	- сануулах болон нэр дуудах (naming);
	- донгодох (хатуу донгодох);
	- тодорхой хугацаагаар хуралдаанд оролцох эрхийг хасах шийтгэл;
	- үг хэлэх, асуулт асуух эрхийг түдгэлзүүлэх;
	- тухайн өдрийн хуралдаанд үг хэлэх, асуулт

		асуух эрхийг хасах; - албан ёсоор уучлал гуйлгах.
Ёс шийтгэл	зүйн	- парламентын дэг зөрчигсдөд хүлээлгэх сахилгын шийтгэлтэй ижил; - давуу эрх хасах; - хорих шийтгэл оногдуулах, - тодорхой хугацаагаар гишүүний эрхийг түдгэлзүүлэх, - гишүүнийг парламентын бүрэлдэхүүнээс хасах.

Эдгээр хариуцлагын төрлийг хэрэглэх нөхцөл буюу үндэслэл, хариуцлага оногдуулах эрх бүхий этгээд (субъект), хариуцлага оногдуулах механизм (хэрхэн ногдуулах) нь мөн л харилцан адилгүй байна. Тухайлбал, Францад хамгийн хөнгөн шийтгэлийн хэлбэр нь сануулах бол, цаашлан шат дараатай арга хэмжээ авах, зөрчлийг давтан гаргасан, эсхүл бусад эрх бүхий этгээд (Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд г.м.)-ийг доромжлох зөрчилд гишүүний эрхийг түдгэлзүүлдэг байна. Германы Бундестагийн хувьд гишүүн хэлэлцүүлгийн явцад хуралдааны дэг зөрчсөн бол сануулах, эсхүл тухайн хэлэлцэж буй асуудлаар асуулт асуух, үг хэлэх эрхийг нь хасах, ноцтой зөрчлүүдэд гишүүнийг тухайн хэлэлцүүлэгт оролцох эрхийг хасах, эсхүл мөнгөн торгууль ногдуулах зэрэг шийтгэлүүдийг тусгасан байна. Словак болон Болгарт гишүүн бусдын картыг ашиглан, өөр гишүүний өмнөөс санал өгсөн бол сахилгын шийтгэл ногдуулахаар заасан байна.

Улс орнуудад парламентын гишүүн хуралдааныг тасалсан болон парламентын үйл ажиллагаанд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр оролцоогүй бол гишүүдийн ирцийн мэдээг нийтлэх, сануулах, санхүүгийн торгууль ногдуулах (зөрчил гаргасан гишүүний цалин хөлснөөс суутгах), гишүүний үг хэлэх, парламентын үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг хасах, парламентын гишүүнийг огцруулах, эгүүлэн татах зэрэг шийтгэлүүдийг ногдуулж байна. Тухайлбал, гишүүний суугаагүй хуралдааны тоо, парламентын үйл ажиллагаанд оролцоогүй хугацааг улс орон бүр харилцан адилгүй тогтоосон байх бөгөөд *хамгийн багадаа нэг сард 5 удаагийн хуралдаан тасалсан, хамгийн ихдээ нэг жил парламентын үйл ажиллагаанд оролцоогүй бол парламентын гишүүний бүрэн эрхийг хугацаанаас нь өмнө дуусгавар болгох тухай заасан байна.*

Нөгөө талаас хуралдаанд суугаагүй болон парламентын үйл ажиллагаа (*parliament work гэж нэрлэсэн байх ба үүнд Чуулган, Байнгын хороо, Бүлгийн хуралдаан болон гишүүний бүрэн эрхэд хамаарах бусад ажил үүрэг*)-д оролцоогүй үндэслэлээр парламентын гишүүний бүрэн эрхийг хугацаанаас нь өмнө дуусгавар болгохдоо:

- Эрх бүхий албан тушаалтан болон Спикерээс бичгээр зөвшөөрөл авах;
- Хүндэтгэн үзэх шалтгаан гэсэн үндсэн хоёр нөхцөлийг харгалзан үзнэ.

Ихэнх орны хувьд ёс зүйн дүрэм зөрчсөн парламентын гишүүнд хүлээлгэх хариуцлага нь парламентын дэг журмыг зөрчигсдөд хүлээлгэх сахилгын шийтгэл байх боловч зарим парламент “ёс зүйн алдаа” гаргасан гишүүдэд тусгай шийтгэл ногдуулдаг байна.

Улаанбаатар
2018 он